

ORDNA & VÅRDA

Nr 1. 2017

MEDLEMSTIDNING FÖRENINGSSARKIVEN I STOCKHOLMS LÄN

Höstens arkivkonferens

För oss alla i FSL gäller det att följa med i och kunna påverka aktuella arkivfrågor. Inte minst viktigt för styrelsen är att fånga upp önskemål och synpunkter vid regelbundna konferenser med de lokala arkivföreningarna. Senast i Stockholms stadsarkiv den 1 december deltog Danderyd, Södertälje/Nykvarn, Upplands Bro, Upplands Väsby och Vallentuna.

ansvariga personer. Dessa försågs med en "lathund" och en inloggningskod för fortsatt arbete hemma. Och Emelie på kansliet svarar gärna på eventuella praktiska frågor som kan dyka upp.

Arkivföreningarna arbetar givetvis under varierande förutsättningar vad gäller lokaler, inflöde av arkiv, politisk uppbackning och kontakter med sina kommunarkiv. Men avgörande för framgången på plats är alltid synligheten, tillgängligheten och upplevelsen av aktivitet. Med exempel från verksamheten lokalt - även det en del av dagens innehåll - kan vi alldeles säkert inspirera varandra. Det

Foto: Lars-Åke Gustavsson

Huvudattraktionen var en workshop under ledning av Joakim Fröberg från WVP-konsulterna och Emelie Geuken från FSL. Tanken var att ge deltagarna grundkunskap i att lägga upp och redigera sin egen kostnadsfria "underhemsida" inom ramen för FSL:s nyupplagda hemsidesstruktur. En möjlighet som nu öppnats för att enkelt få ut aktuell lokal information.

Varje förening hade sänt in textförslag för konkreta övningar, som avslutades med att föreningarna anmälde

nyinrättade stipendiet har i grunden just samma syfte att göra föreningsarkiven synliga och relevanta.

Även om förhållandena är olika över landet uttryckte alla en önskan om att Riksarkivet skulle verka mer pådrivande generellt om de enskilda arkivens framtid. Till sist berättade ordföranden om vad styrelsen just nu arbetar med, planerade kurser och andra aktiviteter under våren 1917 samt hur landstingets kulturstöd numera lagts upp i treårsperioder.

Leif Gidlöf

Kallelse till FSL:s Årsmöte - Sid 4

Pythagoras industrimuseum

– en skitig liten pärla

**Högt upp på Södra Ber-
gen i Norrtälje ligger en
gammal tändkulemotorfa-
brik och ruvar på en skatt.
Motorfabriken Pythagoras
var en gång Norrtäljes
största arbetsplats, idag
ett levande museum med
berättelser och upplevel-
ser för alla sinnen.**

Från 1898 till mitten av 1960-talet
var det en livlig verksamhet i fabriken
och man sålde motorer till världens
alla hörn. På 1970-talet liknade fabri-
ken mer en övergiven tegelhög och

stämpelkort, alla anställningshand-
lingar, korrespondens med kunder
över hela världen på en mängd språk,
foton och glasnegativ, styrelseproto-
koll...

Resten är, som man säger, histo-
ria. Föreningen Pythagoras vänner
bildades och räddade genom hårt
arbete, blod, svett och tårar fabriken
från rivning. Idag visas den som ett
levande museum och år 2016 räk-
nade vi till över 19 700 besökare.
Idag ligger de utslängda papperen
förtecknade och arkiverade, de allra
flesta på Stadsarkivet i Norrtälje. I
dem finns de berättelser som ger liv
åt museet och som dagligen traderas
till våra besökare. Förutom rena fakta

om företaget kan man hitta kuriosa
och guldklimpar, som brevet från
en gammal arbetare. 50 år efter att
han avslutat sin anställning sitter han
på ålderdomshem och kommer på
att han lånat hem ett verktyg från
Pythagoras som han inte betalat för.
Han skickar ett brev till direktör Jöns-
son på Pythagoras för att påtala sitt
misstag. Kostnaden uppskattar han
till en femma, vilken han även bifogar
brevet. Svaret från direktören värmer
hjärtat: han tackar för brevet men
menar att han gärna har överseende
med detta, varför han returnerar
femman och samtidigt önskar en
god jul.

Sammantaget ger den fysiska miljön,
arkivmaterialet och intervjuer som
gjorts med tidigare arbetare och
tjänstemän en unik bild av hur livet
såg ut under stor del av industrialis-
men. Vill du veta mer? På vår hemsida
har vi lagt ut en hel del av vad man
kan hitta i vårt arkiv. Välkommen att
botanisera på

www.pythagorasmuseum.se/arkiv/

Erika Grann, museichef

T.v. Fabriken från ca 1910.

Foto: Pythagoras arkiv

Nedan: Modern exteriörbild på fabriken.

Foto: Kerstin Sandberg

när den på 1980-talet skulle rivas och
ge plats för bostäder var det först
inte många som protesterade. Men
någonstans på vägen upptäckte man
något – när fabriken övergavs lämna-
des allt kvar, precis som det var. Ma-
skiner och uppsättningsverktyg fanns
fortfarande på sina ursprungsplatser
och motordelar satt uppsatta som
om de precis ska till att bearbetas.
Skyddsglasögon och kläder hängde
kvar på sina krokar. Och bland pap-
peren som låg utslängda på golvet
på affärskontoren fanns nyckeln till
företagets alla hemligheter: lönelistor,

IOGT:s oskrivna arbete

När IOGT infördes i Sverige 1879 hade man möten enligt en ritualhandbok som skrevs när IOGT bildades i USA 1851. Det var populärt på den tiden med ordenssällskap och det sägs att förebilden för IOGT var Frimurarna. I ritualhandboken stod allt man behövde känna till för att delta i ett möte. Det ska sägas att IOGT inte var en hemlig orden utan en sluten förening med ordensmässiga arbetsformer.

Det som inte stod i ritualhandboken utan enbart skulle förmedlas muntligt var det så kallade oskrivna arbetet. Det bestod av två delar, dels det som gällde på ett möte, dels tecken man kunde ge medmänniskor utanför möteslokalen. På ett möte handlade det om knackningar för att komma in i lokalen, ett lösenord som visade att man hade betalat sin medlemsavgift, hälsningar och kunskap om klubbslag under mötet.

Om man träffade en person ute på gatan kanske man ville fråga om han eller hon var godtemplare. Då fanns det olika signaler man kunde ge. När man tog i hand och hälsade

tryckte man den andres ringfinger och ställde kanske frågan "är ni godtemplare?" Fick man då ja till svar var isen bruten. Ville man fråga på ett annat sätt utspelades följande situation: Knyt vänstra handens långfingrar med undantag av pekfingret, håll tummen och pekfingret jämnloppande och lägg tummen mot hakans spets samt pekfingret mot läpparna.

Knyt högra handens långfingrar med undantag av pekfingret över tummen, beskriv med det utsträckta pekfingret under det yttersidan av handen hålles utåtvänd en båge över högra ögat begynnande omkring mitten av pannan och slutande vid högra tinningen ungefär i höjd med ögonen.

Knyt vänstra handens långfingrar med undantag av pekfingret över tummen, tryck spetsen av det utsträckta pekfingret mot vänstra tinningen ungefär i höjd med ögat, yttersidan av handen utåtvänd."

Man hade också ett "prövoord". När två personer möttes, kunde A fråga "Är ni en godtemplare?" Om B svarade "Det är jag" uppmanade A "Ge mig ordet!" Då sade B "T" och A fortsatte "E" tills de hade stavat igit ordet "TEMPLAR". Delar av det oskrivna arbetet hamnade ganska snart i glömska och kvar blev till exempel sådant som klubbsla-

gen under ett möte.

1970 gick IOGT och NTO ihop till en organisation, IOGT-NTO. Före sammanslagningen lämnade IOGT sina ordensmässiga mötesformer. IOGT-NTO tillämpar sedan dess de mötesregler som är vedertagna i svenskt föreningsliv.

Den som vill läsa hela min uppsats om *IOGT:s oskrivna arbete i Sverige 1879 – 1970. En beskrivning av muntligt traderade ordenshemligheter* hittar den på Nykterhetshistoriska Sällskapets hemsida (www.nykterhetshistoriska.se).

Ingrid Nilsson

Visar hur handhållningen gick till. Höger tumme mot vänster ringfinger.

Foto: Lars Nilsson

1) I filmen "Blåsningen" (The Sting 1973) finns en sekvens när de i "blåsningen" invigda gängmedlemmarna hälsar på varandra på det här sättet.

FAKTA

IOGT var förkortningen för **International Order of Good Templars**, som bildades 1851 i USA. Under senare delen av 1900-talet ändrades Order till Organisation. Det svenska namnet för IOGT var **Internationella Godtemplarorden**. (Till Sverige kom IOGT 1879.) NTO står för **National Templar Orden**. NTO bildades 1922 genom sammanslagning av två

andra tidiga nykterhetsorganisationer, **Templar Orden**, TO, och **National God Templar Orden**, NGTO. 1970 gick IOGT och NTO samman och namnet på den sammanslagna organisationen blev IOGT-NTO. Den internationella delen av IOGT heter idag IOGT International.

Kallelse till FSL:s Årsmöte 2017

**Styrelsen för
FÖRENINGSAKIVEN I STOCKHOLMS
LÄN kallar härmed till årsmöte**

onsdagen den 29 mars 2017, kl 14.30

Plats: Riksarkivet, Marieberg.

Program kommer att skickas ut senare.

Motioner ska vara styrelsen till handa

senast en månad före årsmötet.

**Årsmöteshandlingarna kommer att sändas ut
senast två veckor före årsmötet.**

FEBRUARI

23 Drop-in torsdag på Stockholms stadsarkiv med FSL, kl 16.00-18.00

MARS

29 Årsmöte den 29 mars 2017 kl 14.30
Plats Riksarkivet, Marieberg

APRIL

6 Drop-in torsdag på Stockholms stadsarkiv med FSL, kl 16.00-18.00

Ny bok om Häverö

I mitten på 1990-talet startade en Norrtälje skriftserie för lokalhistoria. Lokala skribenter och grupper har här möjlighet att publicera sina skrifter i samarbete med Norrtälje stadsarkiv. Idag är det ju så att grundforskning på lokal nivå framförallt görs av skickliga lokalhistoriker och släktforskare. 2016 kom den 9:e boken i skriftserien, Häverö kyrka med Prästgården samt Buska, Hovgården och Kimminge, det är den fjärde boken i Jan-Olof Ivarsson och Fredrik Perssons dokumentation av Häverö-trakten. Boken är fylld av spännande fakta kring olika gårdar och platser; rikt illustrerad med kartor och fotografier. Författarna redovisar en diger källförteckning som bygger på många års arkivstudier. Med boken i handen kan du göra strövtåg i minnenas Häverö, konkreta vandringar runt i dagens Häverö liksom få inspiration för släktforskning.

Boken säljs dels av författarna själva, bokhandeln i Hallstavik dels hos Norrtälje Stadsarkiv. Pris 220 kr.

*Häverö kyrka med Prästgården samt Buska, Hovgården och Kimminge av Jan-Olof Ivarsson och Fredrik Persson.
Foto: fotograf okänd*

Ordna & Vårda ges ut av Föreningsarkiven i Stockholms län, FSL
Org.nr 802400-1391 **Postadress** c/o Stockholms stadsarkiv, Box 22063,
 104 22 Stockholm **Besöksadress** Kungsklippan 6. Tel 08-508 283 42

Hemsida www.fslarkiv.se **E-post** info@foreningsarkiven.a.se

Ansvarig utgivare Monica Frumerie

Redaktion Arbetsgrupp Ordna & Vårda för FSL **Text & Foto** Emelie Geuken

Layout Hasse FotoSättare **Tryck** Adegraf AB

Manusstopp Ordna & Vårda nr 2 2017 - 3 april 2017

